

Αστικό πράσινο: η ανάσα της πόλης χάνεται

Κείμενο παρέμβασης
του WWF Ελλάς για τους κοινόχρηστους
χώρους πρασίνου

Φεβρουάριος 2004

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	2
Ελεύθεροι χώροι: η ανάσα της μεγαλούπολης.....	2
Θεσμικό πλαίσιο.....	3
Αθήνα: οι ελεύθεροι χώροι υπό διωγμό.....	4
Η έρευνα του WWF Ελλάς.....	4
Περίπτωση 1η : Πεδίο Άρεως.....	5
Περίπτωση 2η : Πάρκο Ριζάρη.....	7
Περίπτωση 3η : Άσος Νέας Φιλαδέλφειας.....	9
Περίπτωση 4η: Κτήμα Συγγρού.....	10
Προτάσεις.....	12

Εισαγωγή

Όπως δηλώνει και ο τίτλος αυτού του κειμένου παρέμβασης, οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου είναι ανεκτίμητος πλούτος για τα αστικά κέντρα της χώρας. Με δεδομένο ότι σε κάθε κάτοικο της Αθήνας αναλογούν μόνο 2-3 τετραγωνικά μέτρα πρασίνου¹, το χαμηλότερο ποσοστό στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η ανάγκη προστασίας των λίγων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου που έχουν απομείνει θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται από την Πολιτεία ως επείγουσα προτεραιότητα. Δυστυχώς όμως, αυτές οι πράσινες γωνιές όλων των μεγάλων πόλεων της Ελλάδας αντιμετωπίζονται μάλλον σαν υποψήφιοι χώροι φιλοξενίας μικρών και μεγάλων κατασκευών, εμπορικών δραστηριοτήτων και αθλητικών και κοινωνικών εγκαταστάσεων, ή σαν σκουπιδοτόποι, παρά ως αναντικατάστατοι περιβαλλοντικοί πόροι και τόποι αναψυχής και ξεκούρασης των πολιτών.

Το παρόν κείμενο είναι αποτέλεσμα της δουλειάς της εθελοντικής Νομικής Ομάδας Υποστήριξης Πολιτών του WWF Ελλάς (εφ' εξής Νομική Ομάδα), η οποία κατά το 2003 ανέλαβε να επεξεργαστεί, μεταξύ άλλων, 23 καταγγελίες που αφορούσαν σε υποβάθμιση αστικού και περιαστικού περιβάλλοντος, από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, η Νομική Ομάδα συγκέντρωσε στοιχεία από τις καταγγελίες, ενώ παράλληλα διερεύνησε σε βάθος κάποιες περιπτώσεις σοβαρής υποβάθμισης πάρκων, αλσών και χώρων πρασίνου της Αθήνας. Στο παρόν κείμενο παρέμβασης περιγράφονται οι διαπιστώσεις της ομάδας και διατυπώνονται προτάσεις για την προστασία και περιβαλλοντικά ορθή διαχείριση αυτών.

Για τη συγγραφή του κειμένου παρέμβασης συνεργάστηκαν οι:

- Θεοδότη Νάντσου, Συντονίστρια προγραμμάτων δράσης του WWF Ελλάς
- Ηλίας Κυριακόπουλος, Δικηγόρος, Συντονιστής της Νομικής Ομάδας
- Νίκος Τσιμπουκάκης, Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας
- Βάλια Κουφοπούλου, Αρχιτέκτων, μέλος της Νομικής Ομάδας
- Ιωάννα Τόπακα, Δικηγόρος, μέλος της Νομικής Ομάδας

Ιδιαίτερες ευχαριστίες για τα εποικοδομητικά σχόλιά τους, χωρίς τα οποία δεν θα ήταν δυνατή η σύνταξη των προτάσεων για την προστασία και ορθή διαχείριση των ελεύθερων χώρων, οφείλουμε στον κ. Γιάννη Πολύζο, Καθηγητή Αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ, τον αρχιτέκτονα κ. Γιώργο Πατρίκιο, Λέκτορα στο Πανεπιστήμιο Ξάνθης, τον δασολόγο κ. Γιώργο Ντούρο, τον κ. Θύμιο Παπαγιάννη, Αρχιτέκτονα-Πολεοδόμο και Πρόεδρο του ΔΣ του WWF Ελλάς, τον κ. Ηλία Γιαννίρη, Αρχιτέκτονα-Πολεοδόμο, Υπεύθυνο του Παρατηρητηρίου Ελεύθερων Χώρων και τις Ελένη Σβορώνου και Μαρίνα Συμβουλίδου από το WWF Ελλάς.

Ελεύθεροι χώροι: η ανάσα της μεγαλούπολης

Οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου είναι η ανάσα της μεγαλούπολης. Είναι μια σιωπηλή πηγή ζωής περιτριγυρισμένη από έναν συνήθως πυκνοδομημένο πολεοδομικό ιστό. Κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου είναι τα αστικά πάρκα, τα άλση, καθώς και τα περιαστικά βουνά, δάση, παραλίες. Η παρούσα έκθεση, θα εστιάσει στα αστικά πάρκα, τα άλση και τους χώρους πρασίνου των οποίων η ακεραιότητα και ο προορισμός υφίστανται καθημερινά πλήγματα.

Αυτές οι σπάνιες πλέον πράσινες γωνιές της πόλης προσφέρουν ανεκτίμητες υπηρεσίες στην ποιότητα ζωής του κατοίκου της πόλης, καθώς:

- Βελτιώνουν την ποιότητα του αέρα, καθώς τα δένδρα παράγουν οξυγόνο και φιλτράρουν τους αέριους ρυπαντές

¹ Σύμφωνα με τα δεδομένα που δημοσίευσε το ΥΠΕΧΩΔΕ στις 18 Φεβρουαρίου 2004, τα τετραγωνικά που αναλογούν σε κάθε κάτοικο ανέρχονται σε 3,55, συνυπολογίζοντας όμως και το πράσινο των οδικών νησίδων, το γρασίδι της Αττικής Οδού και της Περιφερειακής Υμηττού και αγνοώντας τη μείωση πρασίνου από την κατασκευή τους (όπως στην περίπτωση του Υμηττού).

- Συμβάλλουν στη μείωση της θερμοκρασίας, γεγονός σημαντικό για τις μεσογειακές πόλεις ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες
- Είναι τα τελευταία καταφύγια βιοποικιλότητας στα αστικά κέντρα
- Μειώνουν τον κίνδυνο πλημμυρών, καθώς απορροφούν σε σφουγγάρια το νερό της βροχής εμπλουτίζοντας ταυτόχρονα τον υδροφόρο ορίζοντα.
- Είναι καταφύγια αναψυχής, χαλάρωσης ή γυμναστικής και κοινωνικής συναναστροφής για τον κάτοικο της μεγαλόπολης.

Δυστυχώς όμως οι ελεύθεροι χώροι, ειδικά στα μεγάλα αστικά κέντρα, βρίσκονται στο στόχαστρο της κακώς εννοούμενης «αξιοποίησης» και του εκσυγχρονισμού. Οι περιπτώσεις υποβάθμισής τους είναι πλέον τόσες, ώστε τείνουν να γίνουν κανόνας, εθίζοντας παράλληλα τους κατοίκους της πόλης στην ιδέα πως τίποτα δεν μπορεί να ανακόψει την πορεία εξαθλίωσης της ποιότητας ζωής στις ελληνικές μεγαλουπόλεις.

Θεσμικό πλαίσιο

Η ελληνική νομοθεσία προστατεύει τους ελεύθερους αστικούς χώρους πρασίνου ως είδος εν ανεπαρκεία, ως πολύτιμο κοινό αγαθό που χρήζει απόλυτης προστασίας από κάθε αλλαγή χρήσης και από κάθε εκμετάλλευση που αντίκειται στον κοινωφελή τους χαρακτήρα. Κυριότερα θεσμικά εργαλεία προστασίας των ελεύθερων χώρων πρασίνου είναι η δασική και η πολεοδομική νομοθεσία.

Α) Συγκεκριμένα, ο Νόμος 998/1979 «Προστασία δασών και δασικών εκτάσεων» κατατάσσει τους ελεύθερους αστικούς χώρους στα πάρκα (εκτάσεις εντός πόλεων ή οικιστικών περιοχών που καλύπτονται από βλάστηση που έχει δημιουργηθεί τεχνητά) και στα άλση (εκτάσεις εντός πόλεων ή οικιστικών περιοχών που καλύπτονται από φυσική δασική βλάστηση) και απαγορεύει οποιαδήποτε αλλαγή προορισμού ή χρήσης αυτών.

Β) Σύμφωνα με την πολεοδομική νομοθεσία, ο ν. 1515/1982 (Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας), όπως συμπληρώθηκε με τον ν. 2052/1992, αποτελεί νόμο - πλαίσιο για τον πολεοδομικό και αστικό σχεδιασμό. Θέτει γενικούς κανόνες και κατευθύνσεις για τα ζητήματα που άπτονται του πολεοδομικού σχεδιασμού της Αθήνας. Ειδικότερα, το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο της Αθήνας, που καθορίζει την πολεοδομική οργάνωση του Δήμου Αθηνών, κατοχυρώνει τους υφιστάμενους χώρους πρασίνου και προτείνει τη δημιουργία νέων. Τέλος, ο όρος «μητροπολιτικά πάρκα» αναφέρεται σε διαδημοτικούς κοινόχρηστους χώρους πρασίνου ή σε μεγάλες διαδημοτικές εκτάσεις που αποδίδονται σε κοινή χρήση συνήθως κατόπιν της κατάργησης άλλων χρήσεων (π.χ. στρατόπεδα). Ο όρος δεν έχει ακόμα νομικό περιεχόμενο.

Εδώ πρέπει επίσης να τονιστεί πως οι ελεύθεροι κοινόχρηστοι χώροι προστατεύονται και από την συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή του ισοζυγίου των κοινοχρήστων χώρων που έχουν ενταχθεί σε σχέδιο πόλης², γεγονός που σημαίνει ότι επιτρέπεται η αναδιάρθρωσή τους μόνον όταν η συνολική επιφάνειά παραμένει η ίδια ή αυξάνεται. Συνταγματικά κατοχυρωμένη είναι και η αρχή του πολεοδομικού κεκτημένου, δηλαδή της μη χειροτέρευσης του οικιστικού περιβάλλοντος, όπως οι αρχές αυτές έχουν διαπλασθεί και ερμηνευθεί από το ΣτΕ.

² Ενδεικτικά αναφέρουμε τις αποφάσεις ΣτΕ 866/2001, 2242/1994, 1976/1991, 10/1988 Ολομέλειας, 1159/1988 και 2587/1992. Η τελευταία, αναφέρει ότι "Επειδή, ούτως έχουσα η ως άνω πολεοδομική ρύθμιση, ήτοι μετατρέπουσα χώρον χαρακτηριζόμενον δια του αναθεωρημένου σχεδίου, ως κοινόχρηστον εις εν μέρει οικοδομήσιμον, αντίκειται εις τον εκ του άρθρου 24 παρ. 2 του Συντάγματος και των αρχών προστασίας του οικιστικού περιβάλλοντος και βελτιώσεως των όρων διαβίωσεως συναγομένον θεμελιώδη κανόνα, ότι κατά την τροποποίησιν εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων δεν επιτρέπεται κατ' αρχήν η μείωσις κοινοχρήστων χώρων (βλ. ΠΕ 442/91). Και ναι μεν είναι δυνατή η αναδιάταξις των χώρων αυτών δια πολεοδομικούς λόγους, πλην όμως το καθαρόν ποσοστόν των κοινοχρήστων χώρων δέον, αν δεν αυξάνεται, να παραμένει τουλάχιστον εις το αυτό ποσοστόν, γεγονός το οποίον δεν προκύπτει εκ του φακέλου ότι συμβαίνει εις την προκειμένην περίπτωσιν."

Αθήνα: οι ελεύθεροι χώροι υπό διωγμό

Στην Αθήνα, πόλη που δικαίως συχνά χαρακτηρίζεται από τους ίδιους τους κατοίκους της ως αφιλόξενη, οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου είναι ελάχιστοι και επομένως εξαιρετικά πολύτιμοι. Εκτός από τους περιαστικούς ορεινούς όγκους, τα δάση και το παράκτιο μέτωπο που έχουν ήδη υποστεί μη αντιστρεπτή υποβάθμιση, η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας φιλοξενεί λίγους αλλά σημαντικούς χώρους πρασίνου. Το Πεδίο του Άρεως, το πάρκο Ριζάρη, το πάρκο Ελευθερίας, το άλσος Φιλοπάππου, το άλσος Νέας Φιλαδέλφειας, το κτήμα Συγγρού, το άλσος Γουδί, ο Αρδηττός και βέβαια το Ζάππειο και ο Εθνικός Κήπος είναι ίσως οι πιο γνωστοί χώροι ανάσας για την πόλη. Το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζουν βέβαια οι περισσότερες μεγάλες πόλεις, όπως η Θεσσαλονίκη τόσο με την υποβάθμιση των ελεύθερων χώρων της πόλης όσο και με τα προβλήματα που πλήττουν το περιαστικό δάσος Σείχ Σου.

Δυστυχώς όμως, οι περισσότεροι χώροι πρασίνου της Αθήνας υφίστανται συνεχείς και σημαντικές πιέσεις υποβάθμισης, όπως, παραχωρήσεις σε ιδιώτες, αλλαγή χρήσης, ανεξέλεγκτη εμπορευματοποίηση από τους ΟΤΑ που τους διαχειρίζονται προς κάλυψη ταμειακών τους αναγκών και με τρόπο μη συμβατό προς τον χαρακτήρα τους κ.ά. Το κοινό στοιχείο στις παραπάνω περιπτώσεις είναι πως το δημόσιο συμφέρον προβάλλεται ως βασικός λόγος για τις οποιοσδήποτε επεμβάσεις που όμως, εν τοις πράγμασι, υποβαθμίζουν αυτούς τους πνεύμονες ζωής της Αθήνας. Κραυγαλέο παράδειγμα η χωροθέτηση ολυμπιακών εγκαταστάσεων σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα σε ελεύθερους χώρους. Προβάλλοντας ως πρόσχημα το δημόσιο συμφέρον που απορρέει από τη φιλοξενία της Ολυμπιάδας του 2004, χώροι αστικού και περιαστικού πρασίνου, όπως το Άλσος Βεΐκου και ο Σχοινιάς καλύφθηκαν με το τσιμέντο αθλητικών εγκαταστάσεων. Δυστυχώς, ακόμα και η μέχρι πρότινος ιδιαίτερα αυστηρή νομολογία του ΣτΕ "υποχώρησε" σε αρκετές περιπτώσεις έργων σχετικών με τους Ολυμπιακούς αγώνες, καθώς το ανώτατο ακυρωτικό δέχτηκε ότι η απρόσκοπτη διεξαγωγή των αγώνων συνιστά περίπτωση «υπέρτερου δημοσίου συμφέροντος»³. Εκτός όμως από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ως δημόσιο συμφέρον που επιτάσσει την οικοδόμηση ελεύθερων χώρων πρασίνου προβάλλονται και άλλοι λόγοι, όπως η χωροθέτηση γηπέδων αθλητικών ομάδων. Τέτοια κραυγαλέα περίπτωση είναι αυτή του Παναθηναϊκού που επιβουλεύεται το άλσος Γουδί και μειώνει τις ελπίδες για δημιουργία μητροπολιτικού πάρκου.

Σημαντικές ελπίδες γεννούν οι ολοένα και αυξανόμενες αντιδράσεις πολιτών που εκφράζονται είτε μεμονωμένα είτε συλλογικά. Σε πολλές μάλιστα περιπτώσεις οι παρεμβάσεις πολιτών έχουν θεαματικό αποτέλεσμα καθώς καταφέρνουν να αναχαιτίσουν σοβαρές απειλές, να περιφρουρήσουν το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη σε χώρους πρασίνου και τελικά να προστατεύσουν τα τελευταία δείγματα φυσικού περιβάλλοντος στην πόλη.

Η Νομική Ομάδα επεξεργάστηκε συγκεκριμένες περιπτώσεις υποβάθμισης χώρων αστικού πρασίνου μετά από καταγγελίες ευαισθητοποιημένων πολιτών που αγωνίζονται για την προστασία των χώρων αυτών.

Η έρευνα του WWF Ελλάς

Η Νομική Ομάδα Υποστήριξης Πολιτών του WWF Ελλάς⁴ έχει λάβει αρκετές καταγγελίες για υποβάθμιση ελεύθερων χώρων και ανέλαβε ενδεικτικά να διερευνήσει την κατάσταση κάποιων σημαντικών χώρων. Οι χώροι αυτοί είναι:

³ βλ. το σχετικό αφιέρωμα του περιοδικού "Περιβάλλον και Δίκαιο", τεύχος 2/2003

⁴ Η Νομική Ομάδα Υποστήριξης Πολιτών για το περιβάλλον είναι εθελοντική ομάδα της περιβαλλοντικής οργάνωσης WWF Ελλάς. Αποτελείται κυρίως από δικηγόρους αλλά και από μέλη άλλων σχετικών

- Πεδίο Άρεως
- Πάρκο Ριζάρη
- Άλσος Νέας Φιλαδέλφειας
- Κτήμα Συγγρού

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της Νομικής Ομάδας οι ελεύθεροι χώροι που εξετάστηκαν υφίστανται σημαντικές απειλές (καταπατήσεις, περιορισμός στην πρόσβαση των πολιτών, χωροθετήσεις εγκαταστάσεων και κτιρίων, τσιμεντόστρωση, κ.α.). Το κοινό στοιχείο στις παραπάνω περιπτώσεις είναι πως **το δημόσιο συμφέρον προβάλλεται ως βασικός λόγος για όλες τις ενέργειες που υποβαθμίζουν αυτούς τους πνεύμονες ζωής της Αθήνας**. Έτσι, για παράδειγμα, η αμφίβολης νομιμότητας παραχώρηση 5 στρεμμάτων του Πεδίου Άρεως στον Πανελλήνιο ΓΣ και η κατασκευή αυθαίρετων εγκαταστάσεων σε συνδυασμό με τα σχέδια κοπής δένδρων της περιοχής, όπως επίσης η χωροθέτηση Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στο πάρκο Ριζάρη, η παραχώρηση έκτασης του άλσους Ν. Φιλαδέλφειας στην ΑΕΚ και η επέκταση του Μεγάλου Μουσικής εις βάρος του Πάρκου Ελευθερίας διαφημίζονται ως έργα που αποσκοπούν στο κοινό καλό. Στην ουσία όμως περιορίζουν τον λιγοστό και ζωτικό χώρο που προσφέρουν στην πόλη αυτοί οι πνεύμονες πρασίνου και υποβαθμίζουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων της.

Ο περιορισμός της έρευνας του WWF Ελλάς σε αυτές τις περιπτώσεις υποβάθμισης ελεύθερων χώρων πρασίνου οφείλεται αποκλειστικά στην ιδιαίτερη ενασχόληση της Νομικής Ομάδας με τις συγκεκριμένες περιπτώσεις και όχι στην αγνόηση άλλων εξωφρενικών περιπτώσεων.

Περίπτωση 1η : Πεδίο Άρεως

I. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ

Από τις αρχές του 20ου αιώνα το πεδίο του Άρεως διαμορφώθηκε ως κοινόχρηστο άλσος των Αθηνών, και ως τέτοιο εμφανίζεται στο ρυμοτομικό σχέδιο της Αθήνας, έχει δε τεθεί στην άμεση και κοινή χρήση των πολιτών της. Ο χαρακτήρας του Πεδίου του Άρεως ως κοινόχρηστου Άλσους έχει αναγνωρισθεί επίσης από την νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Το Πάρκο απειλήθηκε καίρια με την έναρξη ανέγερσης του Μουσείου Πασσά μεταξύ του Πάρκου και της Σχολής Ευελπίδων. Σήμερα το σημείο αυτό του πάρκου ονομάζεται Πλατεία Πρωτομαγιάς και έχει τσιμεντοποιηθεί, καθώς δημιουργήθηκε γκαράζ από ιδιώτη. και με την μεταγενέστερη πρόταση μετεγκατάστασης στο ίδιο σημείο του Συμβουλίου Επικρατείας. Και οι δύο απειλές αποφεύχθηκαν, ενώ ο σκελετός του Μουσείου κατεδαφίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1980.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του π.δ 98/2000 περί κατάργησης του Ειδικού Ταμείου Μονίμων Οδοστρωμάτων Αθηνών (Ε.Τ.Μ.Ο.Α.), οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διεύθυνση, συντήρηση, και εκμετάλλευση του Πεδίου του Άρεως έχουν ανατεθεί στην Διευρυμένη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών – Πειραιώς.

Σύμφωνα με την παραγρ. 4 του άρθρο 3 του νόμου 998/1979 περί προστασίας των δασών και των δασικών εκτάσεων «εις τας διατάξεις του παρόντος Νόμου υπάγονται και οι εντός των πόλεων και των οικιστικών περιοχών ευρισκόμενοι εκτάσεις, οι οποίες καλύπτονται από δασική βλάστηση φυσικώς ή τεχνικώς δημιουργουμένης (πάρκα και άλση), ως και αι οπουδήποτε δημιουργούμεναι δενδροστοιχία ή δασικά φυτεία».

ειδικότητων. Η Ομάδα χειρίζεται όλες τις τεκμηριωμένες καταγγελίες που υποβάλλονται από πολίτες ή ομάδες πολιτών στο WWF Ελλάς, παρέχοντας συμβουλές και υποστηρίζοντας τη δράση τους.

Στις 7-11-1994 εκδόθηκε σύμφωνα με τα άρθρα 66 και 177 του ν.δ. 86/69 «Περί Δασικού Κώδικα», μετά εγκρίσεως του Νομάρχη Αθηνών, η υπ' αριθμ. 1/1994 δασική απαγορευτική διάταξη του Διευθυντή Δασών Αθηνών, η οποία απαγορεύει «για δέκα χρόνιατην υλοτομία, κλάδευση, εκρίζωση και φθορά γενικά παντός δασικού δένδρου – θάμνου και φρυγάνων που φύονται σε πάρκα – άλση και γύρω από αρχαιολογικούς, ιστορικούς χώρους σε ολόκληρη την περιφέρεια της Δ/σης Δασών Αθηνών, άνευ άδειας την αρμόδιας Δασικής Αρχής». Όπως μνημονεύεται στην ως άνω διάταξη, η έκδοση αυτής βασίστηκε «στην ανάγκη να απαγορευθεί η υλοτομία, κλάδευση, εκρίζωση και ζημία γενικά παντός δασικού δένδρου και φρυγάνων σε όλη της περιοχή της Νομαρχίας Αθηνών». Επομένως, για την εκτέλεση οποιωνδήποτε πράξεων που θίγουν το πράσινο εντός του χώρου του Άλσους, πρέπει να εκδοθεί άδεια από τη Διεύθυνση Δασών Αθηνών.

II. ΑΠΕΙΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

1. Στις 15-3-1988 παραχωρήθηκε στον Πανελλήνιο Γυμναστικό Σύλλογο από την Κτηματική Εταιρία του Δημοσίου, κατόπιν σύμφωνης γνώμης της Ε.Τ.Μ.Ο.Α., η χρήση τμήματος λωρίδας, εντός του χώρου του Άλσους, εκτάσεως 5.661 τ.μ. για την επέκταση των αθλητικών του εγκαταστάσεων.

Πέραν, όμως, της αμφιβόλου νομιμότητας παραχώρησης αυτής, ο εν λόγω Σύλλογος προέβη στην κατασκευή αυθαίρετων εγκαταστάσεων μέσα στην παραχωρούμενη έκταση, κατά σαφή παράβαση των όρων της παραχώρησης και της σχετικής πολεοδομικής νομοθεσίας. Συγκεκριμένα, κατά το χρονικό διάστημα από τον Οκτώβριο του 1998 έως αρχές του 2001, ο παραπάνω Σύλλογος εκτελούσε αυθαίρετες εργασίες στην εν λόγω έκταση αγνοώντας προκλητικά τις σχετικές συστάσεις της Αστυνομικής Αρχής. Όλες οι πολεοδομικές παραβάσεις έχουν πιστοποιηθεί από την αρμόδια Διεύθυνση Πολεοδομίας Αθηνών και έχουν βεβαιωθεί τα σχετικά πρόστιμα στις υπηρεσίες του Δήμου Αθηνών, ενώ έχουν εκδοθεί και πρωτόκολλα κατεδάφισης. Ο Σύλλογος ουδεμία δραχμή κατέβαλε έως σήμερα, ενώ οι αυθαίρετες κατασκευές εξακολουθούν να υφίστανται. Η Νομαρχία που έχει την ευθύνη των κατεδαφίσεων παράνομων κτισμάτων δεν έχει δραστηριοποιηθεί στην κατεύθυνση της κατεδάφισης των αυθαιρέτων αυτών.

Μετά τα παραπάνω ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά των υπευθύνων του Π.Γ.Σ. που εκκρεμεί για εκδίκαση στο Πλημμελειοδικείο Αθηνών.

2. Ελλιπής συντήρηση – παρκάρισμα αυτοκινήτων
3. Εγκληματικότητα
4. Ανεξέλεγκτη εμπορευματοποίηση

Στον χώρο του Άλσους φιλοξενούνται κατά καιρούς διάφορες εκθέσεις με συνέπεια να δυσχεραίνεται σοβαρά η απρόσκοπτη μετακίνηση των πεζών μέσα σε αυτό και να αλλοιώνεται ο χαρακτήρας του ως χώρου περιπάτου, ανάπαυσης και περισυλλογής των κατοίκων της πρωτεύουσας. Δεν υπάρχει, δε, καμία μέριμνα για τα σκουπίδια, με αποτέλεσμα, μετά το πέρας αυτών των εκθέσεων, ο χώρος να θυμίζει βομβαρδισμένο τοπίο.

Αυτόν τον καιρό εκπονείται μελέτη για την ανάπτυξη του Πεδίου του Άρεως από την Διευρυμένη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αθηνών, στην οποία, μετά από διαβεβαιώσεις της Νομάρχου, δεν προβλέπεται πλέον η διάνοιξη δύο βασικών οδικών αξόνων, όπως προέβλεπε η παλαιότερη. Η διάνοιξη των αξόνων αυτών είχε προκαλέσει τις αντιδράσεις των κατοίκων της περιοχής, διότι μετέβαλλε άρδην το ρυμοτομικό σχέδιο του πάρκου και δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμπορευματοποίηση του. Δεν είναι τυχαίο ότι το άρθρο 23 & 8 του ν. 2300/1995 προβλέπει τη δυνατότητα λειτουργίας θερινών κινηματογράφων και θεάτρων στον χώρο του πάρκου.

Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι η υπ' αριθμ. 2189/1982 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας έκρινε ότι οι εγκαταστάσεις του κέντρου διασκέδασης Green Park προκάλεσαν ουσιώδη μεταβολή του προορισμού του χώρου και αναίρεσαν την κοινή του χρήση λόγω της κλειστής και μόνιμης περιφραξής.

III. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Λόγω αφενός της προκλητικής αδιαφορίας και αδράνειας των αρμόδιων αρχών και αφετέρου λόγω της προσπάθειας ιδιωτικών παραγόντων για εμπορική εκμετάλλευση του Άλσους του Πεδίου του Άρεως, δημιουργήθηκε από περίοικους η «Επιτροπή για τη Διάσωση του Πεδίου του Άρεως», που σκοπό έχει να αναδείξει τα προβλήματα που αυτό αντιμετωπίζει, να αντισταθεί στις όποιες ενέργειες παραχώρησής του σε ιδιώτες και να ευαισθητοποιήσει τους κατοίκους για την προστασία του ως πνεύμονα πρασίνου στο κέντρο της Αθήνας.

Σημαντικές πληροφορίες για τις κινητοποιήσεις πολιτών για την προστασία του Πεδίου Άρεως υπάρχουν στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

<http://www.pedioareos.gr/>

<http://www.asda.gr/elxoroi/alepArews>.

<http://www.asda.gr/elxoroi/alsosyp.htm>

Διερεύνηση περίπτωσης: Ηλίας Κυριακόπουλος, Δικηγόρος

Περίπτωση 2η : Πάρκο Ριζάρη

I. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ

Το πάρκο αποτελεί κληροδότημα του Γεωργίου Ριζάρη, ο οποίος στη διαθήκη του σημείωνε: «Τερπνότατον προς διασκέδασιν των μαθητών περιβόλιον, προς διατήρησιν του οποίου διατάττω να ληφθώσιν όλα τα αναγκαία μέτρα». Από τα αρχικά 115 στρέμματα του κληροδοτήματος, σήμερα έχουν απομείνει 50 στρέμματα που καλύπτονται από δενδρώδη βλάστηση. Από το 1979 ο χώρος ανήκει στην κυριότητα του ελληνικού δημοσίου.

II. ΑΠΕΙΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΡΚΟ ΡΙΖΑΡΗ

Με βάση το άρθρο 5 α.ν. 1331/49, όπως τροποποιήθηκε με το άρ.1 παρ.5 Ν. 2412/96, προβλέπεται η παραχώρηση ακινήτων του Δημοσίου με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, "σε Ιδρύματα και Οργανισμούς ή Σωματεία κοινής ωφελείας για την εκπλήρωση των ειδικών σκοπών τους Σημειώνεται πάντως ότι όταν θεσπίστηκε η διάταξη αυτή το 1949, η παραχώρηση χάριν της οποίας "επεκτάθηκε" η εν λόγω πρόβλεψη γινόταν προς το ΙΚΑ για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών του Ιδρύματος

Στηριζόμενοι στις διατάξεις αυτές, οι Υπουργοί Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών εξέδωσαν την κοινή Υ.Α. 1110245/11.400/Α0010/3 Δεκ 1999, με την οποία παραχωρούνται οι επίμαχες εκτάσεις στο Ίδρυμα Γουλανδρή.

Από τον Σύλλογο Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών (ΣΕΠΟΧ) αιτήσεις ακύρωσης στο ΣΤΕ, το οποίο εξέδωσε σε Ολομέλεια την υπ' αριθ. 604/2002 απόφασή του, με την οποία δέχτηκε τα εξής: ότι το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας (ΡΣΑ) (Ν. 1515/85) και το ειδικότερο Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) της πόλης των Αθηνών (Υ.Α. ΠΕΧΩΔΕ 255/45/4-1-1988) ορίζουν το επίμαχο ακίνητο ως μέρος του Πολιτιστικού άλσους και δίνουν τις εξής κατευθύνσεις για τον χειρισμό του χώρου: "Δημιουργία ελεύθερων χώρων πρασίνου, χώρων ανθρώπινης επικοινωνίας, ψυχαγωγίας, πολιτιστικών και πνευματικών δραστηριοτήτων, χώροι εκδηλώσεων

*επιμόρφωσης καθώς και υπόγειο γκαράζ". Στον χάρτη Π1 "περί χρήσεων γης", που συνοδεύει το ΓΠΣ, το εν λόγω οικοδομικό τετράγωνο χαρακτηρίζεται ως "αστικό πράσινο - ελεύθεροι χώροι (πλατείες, πάρκα, παιδικές χαρές)". Τέλος, το άρθ. 9 του από 23.2/6.3.1987 π.δ. με τίτλο "κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης", για περιοχές της κατηγορίας "αστικό πράσινο - ελεύθεροι χώροι" εντεταγμένες σε ΓΠΣ επιτρέπει μόνο χρήσεις αναψυκτηρίου, αθλητικών εγκαταστάσεων, πολιτιστικών κτιρίων και χώρων συναθροίσεως κοινού. Με βάση όλα τα παραπάνω, έκρινε η Ολομέλεια του ΣτΕ ότι η ανέγερση του Μουσείου **δεν** προβλέπεται, και έτσι ακύρωσε την ανωτέρω Κ.Υ.Α. με την οποία παραχωρήθηκε ο χώρος, αν και με μειοψηφία.*

Ενδιαμέσως, όμως, είχαν ψηφιστεί οι νόμοι 2819/2000 και 2947/2001. Το άρ.16 του Ν. 2819/2000, με ρύθμιση φωτογραφικού χαρακτήρα, όρισε ότι το τμήμα του συγκεκριμένου ακινήτου του Δημοσίου, που είχε παραχωρηθεί με την πιο πάνω Κ.Υ.Α. (που δεν είχε ακόμη ακυρωθεί) στο Ίδρυμα Γουλανδρή, χαρακτηρίζεται ως χώρος ανέγερσης κτιρίου για τη λειτουργία Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Επίσης, έθεσε πολεοδομικούς περιορισμούς (εμβαδόν κτιρίου, συντελεστές δόμησης- κάλυψης κλπ). Τέλος, όρισε ότι "κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη, αντικείμενη στα παραπάνω, δεν εφαρμόζεται για το συγκεκριμένο ακίνητο". Τη ρύθμιση αυτή επικύρωσε ουσιαστικά και το άρ.14 Ν. 2947/01, την οποία μάλιστα επέκτεινε και σε γειτονικό ακίνητο. Τις διατάξεις αυτές επικαλέστηκαν και οι δικηγόροι του Δημοσίου ενώπιον του ΣτΕ κατά τη συζήτηση των πιο πάνω αιτήσεων ακυρώσεως, το τελευταίο όμως αρνήθηκε να τις εφαρμόσει, διότι η υπουργική απόφαση που παραχωρούσε το επίμαχο ακίνητο είχε εκδοθεί πριν από την ψήφιση των νόμων αυτών.

Τελευταία εξέλιξη: Με το νόμο 3057/2002, που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ στις 10.10.2002, και συγκεκριμένα με το άρθρο 80, παραχωρείται το επίμαχο ακίνητο στο Ίδρυμα Γουλανδρή. Έτσι, ξεπεράστηκε ο σκόπελος του ενδεχόμενου ακυρωτικού ελέγχου από το ΣτΕ σε περίπτωση που εκδιδόταν νέα υπουργική απόφαση.

Με τον τρόπο αυτόν καταργήθηκε κάθε έννοια νομιμότητας, αφού χρησιμοποιείται η νομοθετική εξουσία της Βουλής κατά τρόπο που αντιβαίνει στο Σύνταγμα, προκειμένου να αποφευχθεί ο έλεγχος από τα αρμόδια Δικαστήρια, στον οποίο υπόκεινται οι εκτελεστές διοικητικές πράξεις, όπως είναι οι υπουργικές αποφάσεις. Μόνη περίπτωση να ελεγχθεί πλέον ο νόμος αυτός (και οι προηγούμενοι) ως αντισυνταγματικός είναι να προσβληθεί με ένδικο βοήθημα στα διοικητικά δικαστήρια ή στο ΣτΕ η πράξη έκδοσης της οικοδομικής αδείας που θα πάρει το Μουσείο, οπότε το Δικαστήριο θα υποχρεωθεί να ασκήσει παρεμπόδιον έλεγχο συνταγματικότητας ή μη του νόμου.

III. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Με αφορμή την επαπειλούμενη κατασκευή του ιδιωτικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στο Πάρκο Ριζάρη, σημειώθηκε ευρεία κινητοποίηση πολιτών και φορέων. Παράλληλα, αναπτύχθηκε ένας σημαντικός διάλογος μέσα από τα ΜΜΕ σχετικά με την αξία της προαγωγής του πολιτισμού όταν έρχεται σε σύγκρουση με την προστασία του περιβάλλοντος. Σημαντικές παρεμβάσεις για την προστασία του χώρου και την αλλαγή της χωροθέτησης του μουσείου προήλθαν, μεταξύ άλλων, από την Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων, το Τμήμα Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ, τον Σύλλογο Ελλήνων Πολεοδόμων – Χωροτακτών και το ελληνικό τμήμα του ICOMOS.

Σημαντικές πληροφορίες για το Πάρκο Ριζάρη υπάρχουν στην ιστοσελίδα www.asda.gr/elxoroirizari.htm

Διερεύνηση περίπτωσης: Νικόλαος Τσιμπουκάκης, Δικηγόρος

Περίπτωση 3η : Άλσος Νέας Φιλαδέλφειας

I. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ - ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ

Το άλσος της Νέας Φιλαδέλφειας είναι μια από τις τελευταίες δασικές εκτάσεις της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας. Αποτελείται από 470 στρέμματα των οποίων η διαχείριση έχει παραχωρηθεί από το Υπουργείο Γεωργίας στον Δήμο Ν. Φιλαδέλφειας.

II. ΑΠΕΙΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΛΣΟΣ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ

Παρά το γεγονός πως απαγορεύονται άλλες χρήσεις του χώρου πλην εκείνων που αποσκοπούν στη διατήρηση της δασικής βλάστησης, σήμερα το άλσος «φιλοξενεί», μεταξύ άλλων, δύο κέντρα διασκεδάσεως, κινηματογράφο, παιδικό σταθμό, περίπτερα διαφόρων χρήσεων, γκαράζ απορριμματοφόρων οχημάτων, παιδούπολη, εκκλησία, κ.α

Η τροπολογία που ψηφίστηκε στη Βουλή για παραχώρηση έκτασης του άλσους με σκοπό την ανακατασκευή του σταδίου «Νίκος Γκούμας» της Αθλητικής Ένωσης Κωνσταντινουπόλεως (ΑΕΚ) και ένταξη του έργου στον γενικότερο σχεδιασμό των Ολυμπιακών Αγώνων έχει δικαίως προκαλέσει έντονες αντιδράσεις από κατοίκους της περιοχής.

Η περίπτωση της παραχώρησης έκτασης του άλσους της Ν. Φιλαδέλφειας στην ΑΕΚ μπορεί να χαρακτηριστεί σκανδαλώδης, διότι τόσο α) η τροποποίηση του Ρυμοτομικού Σχεδίου Ν. Φιλαδέλφειας, όσο και β) η παραχώρηση όχι του Σταδίου της ΑΕΚ, αλλά δημόσιας έκτασης η οποία παραχωρείται κατά χρήση στην ΑΕΚ για να επεκταθεί το υπάρχον στάδιο, έγιναν με διάταξη φωτογραφικού χαρακτήρα που πέρασε τον Αύγουστο σε τμήμα διακοπών της Βουλής, στο άρθρο 19 του Ν.3044/02. Μάλιστα σε αυτήν τη διάταξη, αντί να περιληφθεί πλήρης περιγραφή της παραχωρούμενης έκτασης, προσαρτάται απλώς το τοπογραφικό διάγραμμα σε σμίκρυνση. Στις παραγράφους 2-3 του άρθρου καθορίζονται και όροι δόμησης, καθώς και επιτρεπόμενες χρήσεις (ανώτατο ύψος κτιρίου 27μ., συντελεστής δόμησης 2, ποσοστό κάλυψης 60% κλπ).

Το σκεπτικό της παραχώρησης αποκαλύπτεται στην παρ.5 του άρθρου: "Οι εγκαταστάσεις του σταδίου της ΑΕΚ θα παραχωρηθούν άνευ ανταλλάγματος στην Αθήνα 2004 για τις ανάγκες διεξαγωγής των αγώνων". Είναι ενδιαφέρον ότι επί του άρθρου αυτού δεν κάνει καθόλου λόγο η εισηγητική έκθεση (πιθανώς διότι προστέθηκε εκ των υστέρων). Πλην όμως, λόγω των γνωστών οικονομικών προβλημάτων της ΑΕΚ, η άδεια κατεδάφισης του παλιού σταδίου υπογράφηκε μόλις την άνοιξη του 2003, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει χρόνος να κατασκευαστεί το καινούριο γήπεδο μέχρι την Ολυμπιάδα, δεδομένου ότι τα έργα ανακατασκευής δεν έχουν ξεκινήσει ακόμη.

Με δύο λόγια, το Δημόσιο παραχωρεί στην ΑΕΚ δωρεάν κάποια έκταση από το Άλσος της Ν. Φιλαδέλφειας, στην οποία θα κατασκευαστεί το καινούριο γήπεδο της ΑΕΚ, καθώς και διάφοροι εμπορικοί χώροι (καταστήματα, εστιατόρια κλπ), οι οποίοι βέβαια θα χτιστούν εκεί όπου σήμερα υπάρχει πράσινο. Σε αντάλλαγμα, υποτίθεται ότι η Πολιτεία θα έπαιρνε τη χρήση του γηπέδου κατά τους Ολυμπιακούς του 2004 χωρίς να καταβάλλει κάποιο άλλο αντάλλαγμα, μόνο που το στάδιο δεν πρόκειται να είναι τότε έτοιμο

III. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Το ζήτημα της παραχώρησης έκτασης του άλσους Ν. Φιλαδέλφειας σκαλώνει σε δύο σημεία: στα οικονομικά προβλήματα της ΑΕΚ, η οποία υποτίθεται ότι πρέπει να χτίσει νέο γήπεδο με ίδιους πόρους, και στις δικαιολογημένες αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας, όπως εκφράζονται από τον τοπικό σύλλογο «Φίλοι του δάσους,

του πράσινου και του φυσικού περιβάλλοντος», καθώς και από τον Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο της Ν. Φιλαδέλφειας που συμφωνούν μεν επί της αρχής, διαφωνούν όμως με κάποιες λεπτομέρειες όπως οι περαιτέρω χρήσεις και η κυκλοφοριακή συμφόρηση που θα προκληθεί. Ο Δήμος Ν. Φιλαδέλφειας προσέφυγε στο ΣτΕ και η υπόθεση εκκρεμεί, με αποτέλεσμα να παγώσουν οι εργασίες ανακατασκευής του γηπέδου. Το γεγονός έχει προκαλέσει βέβαια αντιδράσεις εκ μέρους των οργανωμένων συνδέσμων των οπαδών του συλλόγου, οι οποίοι μπροστά στον κίνδυνο να μείνει η αγαπημένη τους ομάδα χωρίς τη φυσική της έδρα, ουδόλως ασχολούνται με την περιβαλλοντική υποβάθμιση του Άλσους. Πάντως, η εισήγηση του Συμβούλου Επικρατείας Π. Πικραμένου για την υπόθεση δέχεται ότι παραβιάζονται οι συνταγματικές διατάξεις που προστατεύουν το φυσικό και οικιστικό περιβάλλον και προτείνει να γίνει δεκτή η αίτηση του Δήμου Ν. Φιλαδέλφειας.

Διερεύνηση περίπτωσης: Νικόλαος Τσιμπουκάκης, Δικηγόρος

Περίπτωση 4η: Κτήμα Συγγρού

I. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ- ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ

Το κτήμα Συγγρού κληροδοτήθηκε με την από 1921 διαθήκη της Ιφιγένειας Συγγρού, συζύγου του Ανδρέα Συγγρού, στη «Βασιλική και Γεωργική Εταιρία», η οποία μετονομάστηκε με το ν.δ. 572/1970 σε «Ινστιτούτο Γεωπονικών Επιστημών», με τη ρητή επιθυμία της «να χρησιμεύει διαρκώς εις την μόρφωσιν καλών γεωργών και κηπουρών». Με την με αριθ. 103571/7467 Υ.Α. (ΠΕΧΩΔΕ) της 17/31.12.1991(ΦΕΚ Δ 968), με την οποία εγκρίθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του Δήμου Αμαρουσίου, ολόκληρο το κτήμα Συγγρού, τα 970 στρέμματα που έχουν εναπομείνει σήμερα από την αρχική έκταση του κληροδοτήματος, κηρύσσονται σαν τοπίο ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και ορίζεται η ανάδειξη των αρχαιολογικών ευρημάτων του.

II. ΑΠΕΙΛΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΤΗΜΑ ΣΥΓΓΡΟΥ

Το 1949, κατά παρέκκλιση των όρων της διαθήκης, η τότε διοίκηση του κτήματος Συγγρού εκμίσθωσε τμήμα του, με τα περιεχόμενα σε αυτό κτίρια, στο ίδρυμα «Βασιλεύς Παύλος» προκειμένου να λειτουργήσει εκεί η πρότυπη Σχολή Αναβρύτων. Τη δεκαετία του '60 η έκταση του κτήματος Συγγρού περιορίστηκε στα σημερινά του όρια, λόγω απαλλοτρίωσης τμήματός του δυτικά και νότια αυτού με σκοπό τη διάνοιξη της λεωφόρου Κηφισίας.

Το 1981 υπέστη το σοβαρότερο μέχρι τότε πλήγμα, όταν ξέσπασε πυρκαγιά, η οποία αποτέφρωσε 407 στρέμματα δάσους.

Στα τέλη του 2002, αυθαίρετα και χωρίς την άδεια της Πολεοδομίας, έγινε επέκταση και ανακατασκευή σε ένα από τα υπάρχοντα παλιά κτίρια στην καρδιά του κτήματος Συγγρού, για να στεγαστεί το Σώμα των Ελλήνων Προσκόπων. Αν και η Διεύθυνση Κληροδοτημάτων του Υπουργείου Οικονομικών ζήτησε από το Ινστιτούτο Γεωπονικών Ερευνών να λάβει κάθε νόμιμο και ενδεδειγμένο μέτρο για την προστασία της περιουσίας του Κληροδοτήματος, κι ενώ το Δασαρχείο Πεντέλης χαρακτήρισε το συγκεκριμένο σημείο δασικό και η Πολεοδομία Αμαρουσίου έκρινε το κτίσμα αυθαίρετο και κατεδαφιστέο (!), το κτίσμα εξακολουθεί παρόλα αυτά να βρίσκεται στη θέση του.

Πρόπερσι, χωρίς λόγο, κατεδαφίστηκε ένα από τα 3 θερμοκήπια που υπήρχαν στο κτήμα Συγγρού και ο χώρος περιφράχτηκε και μπαζώθηκε. Ο χώρος αυτός σύμφωνα με σχέδια του Δήμου Αμαρουσίου, προοριζόταν να γίνει υπόγειος χώρος στάθμευσης.

Τον Ιούλιο του 2003 το κτήμα Συγγρού κινδύνευσε όταν εκδηλώθηκε πυρκαγιά στο κτήμα Καρέλλα, το οποίο βρίσκεται ανατολικά και ακριβώς δίπλα του και η οποία εξαπλώθηκε επειδή δεν είχε ληφθεί καμιά μέριμνα από τον Δήμο για να καθαριστεί ο χώρος. Λίγες μέρες αργότερα το κτήμα Συγγρού κινδύνευσε πάλι από φωτιά στο νότιο τμήμα του.

Κατά τη διάρκεια των ετών που πέρασαν από τη σύνταξη της διαθήκης της Ιφιγένειας Συγγρού, οι συνθήκες στο κτήμα Συγγρού όσο και στη γύρω από αυτό περιοχή έχουν αλλάξει άρδην. Η έντονη αστικοποίηση, οι άστοχες επεμβάσεις, η φθορά του χρόνου, η εγκατάλειψη και η έλλειψη διαχείρισης αποτελούν καθημερινές απειλές για το κτήμα, για τις κτιριακές εγκαταστάσεις -μερικές από τις οποίες χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας λόγω της πολιτιστικής τους σπουδαιότητας- και για τη φυσική βλάστηση, η οποία, παρά τις αντιξοότητες και τις πλήγματα που δέχεται καθημερινά, αναπτύχθηκε σε ένα ενιαίο δασικό οικοσύστημα ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Σοβαρές απειλές όμως υφίσταται και το γειτονικό κτήμα Καρέλλα (ιδιοκτησίας Δήμου Αμαρουσίου). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με σειρά από καταγγελίες ευαισθητοποιημένων και ενεργών κατοίκων της περιοχής Αμαρουσίου, στις αρχές του 2004 εγκαταστάθηκε στην περιοχή εργοτάξιο με άγνωστο αντικείμενο εργασιών. Στο παρελθόν, το κτήμα έχει κατ' επανάληψη μπει στο στόχαστρο «αναπτυξιακών» σχεδίων, κυρίως από τον Δήμο Αμαρουσίου, αλλά και για την κατασκευή ολυμπιακών έργων. Τμήμα του κτήματος είναι εδώ και καιρό καλυμμένο με μπάζα και σκουπίδια.

Ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια και ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων το κτήμα Συγγρού, αλλά και το κτήμα Καρέλλα, αποτελούν αντικείμενο συζητήσεων, μελετών και προτάσεων για διάφορα έργα. Σκοπός των περισσότερων από αυτά τα σχέδια και τις μελέτες είναι κυρίως η εμπορική εκμετάλλευση της περιοχής, σε αντίθεση με τους όρους του κληροδοτήματος Συγγρού, την ισχύουσα νομοθεσία και την επιθυμία των πολιτών για προστασία αυτών των σημαντικών πνευμόνων αστικού πρασίνου.

III. ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Τα σχέδια εμπορικής εκμετάλλευσης του κτήματος Συγγρού έχουν προκαλέσει τις αντιδράσεις των κατοίκων και των τοπικών φορέων, οι οποίοι ζήτησαν (επιτυχώς) τη συνδρομή του Συμβουλίου της Επικρατείας για να αποτρέψουν τις επεμβάσεις, που θα έθιγαν τον όρο της διαθήκης και αυτό το ίδιο το κτήμα. Η κινητοποίηση των κατοίκων έχει ως στόχο την προστασία και του κτήματος Καρέλλα.

Συγκεκριμένα, τον Αύγουστο του 2003 κατατέθηκε από τα σωματεία « Οι Φίλοι του Δάσους Συγγρού», «Σύλλογος Προστασίας Κηφισιάς», «Παρέμβαση Πολιτών Αμαρουσίου» και από πολίτες της περιοχής στο ΣτΕ αίτηση ακυρώσεως κατά των σχετικών με την προγραμματική σύμβαση μεταξύ Ι.Γ.Ε και των Δήμων Αμαρουσίου, Κηφισιάς και Μελισσίων πράξεων των τριών Δημοτικών Συμβουλίων και του Διοικητικού Συμβουλίου του Ινστιτούτου Γεωπονικών Ερευνών και παράλληλα αίτηση αναστολής εκτελέσεως κάθε σχετικής εργασίας, την οποία έκανε δεκτή με απόφασή του ο Πρόεδρος του Β' Τμήματος Διακοπών του ΣτΕ, αναστέλλοντας προσωρινώς τα σχέδια του Ι.Γ.Ε. και των Δήμων της περιοχής.

Ως αποτέλεσμα των αντιδράσεων, το καλοκαίρι του 2003, ο Δήμος Αμαρουσίου με τη σύμφωνη του ΙΓΕ κάλεσε το WWF Ελλάς να καταθέσει προτάσεις για την προστασία και ορθή διαχείριση του δάσους. Το WWF Ελλάς ανακοίνωσε την πρόθεσή του να προχωρήσει εθελοντικά στη σύνταξη προτάσεων, με τη συμμετοχή όλων των φορέων και κοινωνικών ομάδων που δραστηριοποιούνται για την προστασία του δάσους. Η διαδικασία σύνταξης της σχετικής μελέτης και των προτάσεων ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2004.

Αντιδράσεις όμως έχουν υπάρξει και για την προστασία του κτήματος Καρέλλα. Βασικό αίτημα είναι ο καθαρισμός του κτήματος, η δένδροφύτευση και ο χαρακτηρισμός του ως χώρος πρασίνου.

Σημαντικές πληροφορίες για το Κτήμα Συγγρού και για το Κτήμα Καρέλλα αλλά και για τις κινητοποιήσεις πολιτών για την προστασία αυτών των σημαντικών χώρων υπάρχουν στις σελίδες: <http://www.asda.gr/elxoroi/marousi.htm#Συγγρού> και www.dasosygrou.gr

Διερεύνηση περίπτωσης: Βάλια Κουφοπούλου, Αρχιτέκτων και Ιωάννα Τόπακα, Δικηγόρος

Προτάσεις

Η θεσμική και ουσιαστική θωράκιση των κοινόχρηστων χώρων πρασίνου, είναι κρίσιμο θέμα για την ποιότητα ζωής. Επειδή η απώλεια αυτών των «πνευμόνων» πρασίνου της πόλης είναι παντοτινή και δεν αναπληρώνεται, στη συνέχεια παρατίθεται σειρά προτάσεων για την προστασία και σωστή διαχείριση των πρασίνων και ελεύθερων χώρων της Αθήνας:

1. Καταγραφή όλων των ελεύθερων χώρων πρασίνου ανά Δήμο

Η καταγραφή όλων των ελεύθερων χώρων πρασίνου εντός οικισμών είναι το πρώτο βήμα για την κατοχύρωση του κοινωφελούς χαρακτήρα τους και για την προστασία τους. Κατά το παρελθόν έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες καταγραφής τους, αλλά καμία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ολοκληρωμένη. Προτείνεται λοιπόν η συγκέντρωση της διαθέσιμης πληροφορίας και η άμεση απογραφή όλων των ελεύθερων χώρων σε γεωγραφικό σύστημα πληροφοριών. Η διαχείριση αυτού του συστήματος για τις ευρύτερες περιοχές Αθήνας και Θεσσαλονίκης, μπορεί να ανατεθεί στους Οργανισμούς Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα.

Παράλληλα, προτείνεται λοιπόν η έκδοση πράξεων χαρακτηρισμού για κάθε κοινόχρηστο χώρο πρασίνου που δεν έχει ενταχθεί σε εγκεκριμένο σχέδιο πόλης.

2. Σύνταξη διαχειριστικού σχεδίου για κάθε πάρκο, άλσος και προστατευόμενο χώρο πρασίνου

Τα διαχειριστικά σχέδια θα πρέπει να περιλαμβάνουν σαφή οριοθέτηση του προστατευόμενου χώρου (με παραπομπή σε τοπογραφικό διάγραμμα), περιγραφή της τοπογραφίας και των περιβαλλοντικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν την περιοχή (βιοτικά και αβιοτικά χαρακτηριστικά) με ιδιαίτερη έμφαση στην υπάρχουσα βλάστηση και στα είδη πανίδας. Επιπλέον, θα αποτυπώνουν τις υπάρχουσες υποδομές (περίφραξη, κτίρια, δρόμους, πλατείες, μονοπάτια, αρδευτικό δίκτυο, σύστημα πυρόσβεσης, φωτισμό, κ.α.). Τα διαχειριστικά σχέδια θα καταλήγουν σε διατύπωση προτάσεων για την προστασία και διαχείριση των χώρων αυτών (φύλαξη, διοίκηση, έργα διαμόρφωσης, απαραίτητες κτιριακές εγκαταστάσεις, κ.α.). Κάθε διαχειριστικό σχέδιο θα εγκρίνεται από τη Δασική Υπηρεσία. Οι προδιαγραφές για τα διαχειριστικά σχέδια αστικών πάρκων και αλσών χρήζουν έγκρισης με Κοινή Υπουργική Απόφαση των υπουργών Γεωργίας και ΠΕΧΩΔΕ.

3. Δημιουργία διαχειριστικών φορέων ανά πάρκο και προστατευόμενο χώρο πρασίνου (εφόσον δεν υπάρχει).

Η διαχείριση των ελεύθερων χώρων κατά τρόπον ώστε να διασφαλίζεται η κοινωνική συμμετοχή είναι το κλειδί για την προστασία τους και την παρακολούθηση της νομοθεσίας προστασίας τους. Καθώς όμως κάθε παρέμβαση που υποβαθμίζει έναν ελεύθερο χώρο κατά κανόνα προβάλλεται ως απαραίτητη για τη διαχείρισή του, προτείνεται η θεσμοθέτηση διαχειριστικού φορέα ανά πάρκο και προστατευόμενο χώρο πρασίνου. Καθώς βέβαια τούτο δεν είναι εφικτό για τους κοινόχρηστους

χώρους μικρής έκτασης, προτείνεται κατ' αρχήν η θεσμοθέτηση τέτοιων φορέων για τα διαδημοτικά πάρκα και χώρους πρασίνου και στη συνέχεια η δια νόμου θεσμοθέτηση ελάχιστης έκτασης. Σε κάθε διαχειριστική αρχή θα πρέπει να διασφαλίζεται η συμμετοχή των κατοίκων της περιοχής, ενώ επιθυμητή είναι και η συμμετοχή κάποιας περιβαλλοντικής μη-κυβερνητικής οργάνωσης.

4. Δημιουργία νέων χώρων πρασίνου

Οι υφιστάμενοι ελεύθεροι χώροι πρασίνου της Αθήνας, εκτός από τις συνεχείς πιέσεις και την υποβάθμιση που υφίστανται, είναι πολύ λίγοι. Προτείνεται η απαλλοτρίωση ιδιωτικών αδόμητων εκτάσεων, και η φύτευσή τους με στόχο τη δημιουργία νέων πνευμόνων αστικού πρασίνου. Ως τέτοιοι χώροι προσφέρονται, μεταξύ άλλων, τα στρατόπεδα που απομακρύνθηκαν ή πρόκειται να απομακρυνθούν από Αθήνα και Θεσσαλονίκη, όπως άλλωστε έχει ήδη ανακοινώσει το ΥΠΕΧΩΔΕ. Όσον αφορά στην απαλλοτρίωση ιδιωτικών εκτάσεων, υπενθυμίζεται πως για τον σκοπό αυτόν υπάρχει πρόβλεψη στο Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ), το οποίο διαχειρίζεται ποσοστό από τον φόρο καταπόνησης της βενζίνης, καθώς και άλλες εισφορές για το περιβάλλον.

5. Συντονισμός των ενεργειών των ΟΤΑ των μεγάλων αστικών κέντρων

Τα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα της χώρας, δηλαδή η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, έχουν εδώ και καιρό αποκτήσει τη μορφή μητροπολιτικών δήμων, χωρίς όμως αυτή η μορφή να έχει αναγνωριστεί νομοθετικά και χωρίς να τους έχουν εκχωρηθεί ανάλογες αρμοδιότητες. Έχοντας υπ' όψιν ότι το ζήτημα των κοινοχρήστων χώρων πρασίνου είναι υπερτοπικής σημασίας, υπό την έννοια ότι αφορά και ενδιαφέρει τους κατοίκους των ευρύτερων αυτών πολεοδομικών συγκροτημάτων, και όχι μόνο των κατά τόπον αρμοδίων Δήμων, προτείνουμε την ανάληψη πρωτοβουλίας από τους Δήμους Αθήνας και Θεσσαλονίκης για τον καλύτερο συντονισμό των ενεργειών των όμορων ΟΤΑ επάνω στο θέμα. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια της πρωτοβουλίας αυτής θα πρέπει: α) Να αναγνωριστεί το δεδομένο της υπερτοπικής σημασίας των κοινοχρήστων χώρων πρασίνου που ευρίσκονται εντός των ορίων αρμοδιότητας των Δήμων που θα συμμετέχουν, β) να αναληφθούν δεσμεύσεις για την διατήρηση του κοινόχρηστου χαρακτήρα των χώρων αυτών, καθώς και για τη συνέχιση του καθεστώτος δωρεάν πρόσβασης του κοινού σε αυτούς, γ) να γίνουν ρεαλιστικές εκτιμήσεις σχετικά με το κόστος συντήρησης των χώρων αυτών, και να διατυπωθούν προτάσεις για την εξεύρεση πόρων για το σκοπό αυτό, δ) να ληφθεί μέριμνα για την υπερτοπική διασύνδεση των χώρων αυτών με τα δίκτυα μέσων μαζικής μεταφοράς, υπάρχοντα και υπό δημιουργία, καθώς και για την ευχερή πρόσβαση του κοινού, ε) να προταθούν πιθανοί τρόποι αξιοποίησης των χώρων που θα ελευθερωθούν μετά την απομάκρυνση στρατοπέδων, του αεροδρομίου του Ελληνικού κλπ, στην κατεύθυνση βέβαια της δημιουργίας νέων χώρων πρασίνου και όχι της οικοδομικής εκμετάλλευσης, και στ) να εξεταστούν διεξοδικά οι δυνατότητες δημιουργίας και άλλων νέων χώρων πρασίνου, εκτός των παραπάνω, και εξεύρεσης πόρων για τον σκοπό αυτόν.

Σε συνεργασία με τους αρμόδιους Οργανισμούς Ρυθμιστικού Αθήνας και Θεσσαλονίκης, αλλά και με τις τοπικές ενώσεις ΟΤΑ (ΚΕΔΚΕ, ΤΕΔΚΝΑ κλπ), οι θέσεις και οι δεσμεύσεις που θα προκύψουν από την πρωτοβουλία αυτή θα μπορούσαν να πάρουν τη μορφή μιας προγραμματικής σύμβασης, ή ενός στρατηγικού σχεδίου, δημιουργώντας, αν όχι νομική, τουλάχιστον πολιτική δέσμευση των αιρετών διοικήσεων των ΟΤΑ απέναντι στους δημότες τους. Η πρόταση αυτή στηρίζεται στην ήδη υπάρχουσα διοικητική δομή και το ανθρώπινο δυναμικό των Δήμων, χωρίς να απαιτεί τη δημιουργία κάποιου νέου φορέα, ο οποίος θα κινδύνευε να παραμείνει κενό γράμμα αν δεν εξασφαλιζόνταν οι ανάλογοι πόροι για την επαρκή στελέχωση και την απρόσκοπτη και ουσιαστική λειτουργία του.

WWF Ελλάς
Φιλελλήνων 26
Αθήνα 105 58
τηλ: 210 3314893
fax: 210 3247578
email: support@wwf.gr